

Globalisering och kultur – noterat i fält från nordvästra Grönland maj 2010

*Under perioden juni 2009 till juni 2011 arbetar jag med projektet *Civilsamhällen i Arktis*. Projektet innebär fältstudier med intervjuer och insamling av lokala utvecklingsplaner m fl texter från Tromsö och Longyearbyn (Svalbard), Churchill (Canada), Uummannaq (Greenland), Barrow (Alaska) och Dalvik (Island). Fältarbetet har möjliggjorts genom anslag och stipendier från Kungl Vetenskaps- och Vitterhets samhället, Göteborg och Riksbankens Jubileumsfond, projekt *Artic Norden* inom programmet *Arctic Spaces*.*

– Den här maskinen användes i Vietnamkriget, sade den amerikanske geologen som stod strax bredvid mig i solskenet på den lilla nybyggda flygplatsen i Quarsut, på Grönland. Flygmaskinen var en slags helikopter, med plats för 8 personer och en förare. Bell 212 på väg mot ön Uummannaq. Kanske var det så, jag vet inte. Däremot stod det fullständigt klart att följderna av en globalisering var mer än synliga också på en till synes avlägsen utpost som nordvästra Grönland.

Globaliseringen var möjlig att "leva", erfara på ett mycket påtagligt sätt inom loppet av ett dygn. Med ögon, öron och en trött kropp var jag personligen både fysiskt och mentalt del av snabba kapitalrörelser och varuflöden. Sedan länge är Grönland en del av globaliseringen, medan frågor om socialt välmående och miljöhänsyn dock inte tycks ha samma snabba förlopp som omsättning av kapital från råvaruhantering, transportnäring med mera.

Geologen pratade ganska så högt om en smältanläggning för aluminiumproduktion, han slängde sig med ord som järn, guld, sällsynta metaller och diamanter. Air Greenlands magasin *Suluk* hade ett varmt uppskattande reportage om alla möjligheter en mineralexploatering skulle innebära för Grönland. Tusentals arbetare skulle flytta till Grönland, med en tryggare ekonomisk bas skulle självständigheten stärkas. Olja och gas är andra reserver som inger stora förhoppningar och förhandlingar förs mellan

Danmark/Grönland och Kanada om tolkningen av FN:s havsrättskonventioner. En resursexploatering kräver säkra överrenskommenheter om vem som äger vilka områden i det Arktiska havet.

På flygplatsen i Kangerlussuaq sprang jag på den svenska ambassadören för polarfrågor. Hon hade varit på möte med Arktiska rådet i Ilulissat, samhället där en av de stora inlandsisarna släpper iväg sina isberg, också det som sänkte Titanic. Rådets arbetsgrupp för riskhantering benämner de svåra frågorna om katastrofberedskap, säkerhet och räddningsinsatser, men det är ännu väldigt svårt att få till ett fungerande internationellt samarbete. Risker, kriser och planering för att hantera desamma är i en del arktiska randstater inget för offentligheten. Det är först när katastrofen är ett faktum som allmänheten får möjlighet att erfara hur räddningen går till.

Helikoptern släppte ner oss på en liten platta i Uummannaq. Isbergen flyter in och ut ur den lilla hamnen, en del lägger sig still på botten, hundarna ute på den lilla ön ylar och tror att de kan hoppa på isbergen. Hundarna får överbliven fisk, fenor och avfall, det som Royal Greenland inte vill ha. En del av isbergen är inte helt vita, kanske gråvatten från det lilla sjukhuset har fastnat? Eftersom det inte finns någon is som ligger, kan inte hundarna vara där ute, eller dra sina slädar på land. Global uppvärmning eller naturliga variationer? De 2000 hundarna behövs inte lika länge varje år och hur ska de få mat? Fiskarna är bedrövade över att de inte kommer ut på isen och kan fiska med sina långa linor. Nu finns det några hundra hundar och många oanvända träslädar.

McAllan som hämtade mig vid plattan säger först att han är världsberömd för en sak – att han retat upp McDonalds då han ville kalla sin korvkiosk för McAllan. Kanske är det så. Hotellägaren erbjöd mig en rundtur i den stora landrovern, dammade ner allt och alla och plötsligt frågade han om jag hade kommit till Uummannaq för att undersöka alla självmord och mord? Hans stolthet över samhället och de 1300 invånarna var blandad med lite danskt förakt för en del politiker, affärsmän och Air Greenland som hade planer på att bygga ett jättehotell i Ilulissat, som kanske skulle hindra turister från att ta sig vidare till Uummannaq. Kommunindelingsreformen var det också skräp med eftersom avståndet ökar mellan väljare och valda. Företagsledare och andra ortens starka män har mist sin direktkanal till lokala politiker.

Kommunreformen hade dessutom förstört en tidigare fungerande återvinning av metall. Vi passerade en öppen soptipp för bilvrak och skräp i största allmänhet. Soptunnorna utanför varje hus hämtades, skräpet dumpades bortanför helikopterplattan och sedan tände man eld på det. Avloppsvattnet hämtades av en tankbil, sedan hamnade det i sjön 700 meter från hamnen. Hotellägaren sade att ”so what, vi äter mat, sen kommer den ut.”

Han pekade ut skola, dagis och barnhem. Barnhem finns i varje större samhälle och det stod klart att många barn på Grönland skiljs från sina föräldrar på grund av grava problem med alkohol och droger. Husen var små och målade i kulörta färger. Hotellvärden förberedde mig också på priserna. Äpplena tog slut i mars och idag, maj månad så fanns det lök och potatis och ett kålhuvud, detta för 65 danska kronor.

Hur kan man förstå att hela hamnen är fylld med drickbackar från Carlsberg? Mataffärerna är fulla med hel- och halvkonserver, varav många med för gammalt datum, och frysarna fyllda med färdigmat. Inga grönsaker, ingen frukt, inga ägg, ingen färsk fisk (!) uppenbarligen är distributionskedjorna för långa och kostbara. Kära tekniker, här finns en utmaning i att ordna med växthus, energi för desamma och hönshus. Kära politiker, hur är det med kostnader och stöd till transporter, stöd till folkhälsoarbete? Kära företagareorganisationer, lokala marknader, hur kan ni få dem att inte kollapsa? En kolonial kultur, invävd i globaliseringens strömvirvlar, är starkt närvarande nästan oavsett vilken aspekt man uppmärksammar i detta samhälle. Och då har jag ännu inte ens kommit in på att danskar har alla välbetalda jobb och att danskar fortfarande sitter på de mer inflytelserika posterna runt om på Grönland.

Det var ganska tomt i matsalen, men plötsligt står där två unga kvinnor från Filipinerna och ska ta upp beställningar om lunch. De städade också rummen och en dag berättade den ena kvinnan att de inte alls trivdes. De fick låg lön, de hade skrivit på ett tre års kontrakt, men hade fått helt andra arbetsuppgifter än utlovat, då hotellet hade anställt dem. Och märkligt nog arbetade ingen människa från Uummannaq alls på hotellet, med ett undantag . ”Asiaterna arbetar bra, snabbt, de är flexibla, och de arbetar länge för en låg lön”. En vacker dag, när åskmolnet från Island tog sig över södra Grönland, så skulle de rymma till Nuuk. Jag vet inte vad som hände med dem.

Det finns många branta backar, så branta att nästan alla, utom de allra yngsta, måste vila när de vandrar uppåt. De som inte har bil vandrar. Skolan och barnhemmet, liksom hemmet för gamla är byggnader som är ganska högt belägna. Vid barnhemmet finns det många välmående hundar. Barnen och tonåringarna, utan fungerande föräldrar, sköter om hundarna. Den lite bryska kvinnan från Färöarna driver barnhemmet utifrån en mycket medveten pedagogisk tanke: Var stolt över din egen kultur. Jobba med den. Dansa, teckna, filma, skriv och musicera. Internationellt erkända kulturpersonligheter kommer till Uummannaq enbart för att arbeta med barnen på barnhemmet. En eldsjäl. På barnhemmet arbetar enbart människor bördiga från samhället och några från Nuuk. Det handlar om språk och kontinuitet, att de vuxna ska finnas där för att modra och fadra. Ja, kanske är det så att globaliseringen möjliggjort för de internationella kulturpersonligheterna att få förmånen att träffa alla fantastiska barn. Filmarna, konstnärerna, musikerna som jobbar gruppvis med barnen har ett stort ansvar att värna om unga människor som redan fått leva med alltför stora svek. Vems kultur är egentligen ursprunglig? Sedan när?

Helikoptern, den från Vietnam, återförde mig efter några mellanlandningar till Ilulissat, den nya turistmetropolen. Det är här som de växande skarorna med turister vill se den försvinnande inlandsisen. Jag var på väg hem och sista kvällen på hotellet träffar jag hotellägaren från ön. Han sitter och äter med en ung kvinna från Thailand. Jag får ett danskt flin smil och jag beslöt att gå någon annanstans.

Text och foto: Lisbeth Lewander

Docent vid Institutionen för kulturvetenskaper, Göteborgs universitet